

D. F. G.
SPECIMEN ACADEMICUM,

**IGNEM
MAGNALIUM
DIVINORUM
PRÆCONEM**

EXHIBENS,
CUJUS PARTEM POSTERIOREM,
Suffragante Ampliff. Facult. Philos. Aurica,

PRÆSIDE

D. N. PETRO KALM,

Oeconom. PROFESS. Reg. & Ord. Acad. Reg. Stockh.
Societatisque Litt. Ups. MEMBRO.

Nec non

Acad. Aboëns. h. t. RECTORE MAGNIFICO,
PRO GRADU

Publicæ censuræ modestè submittit

GABRIEL WELONIUS,

SATAKUNDENSIS.

In Audit. Majori die XIV. Maji MDCCLVII.

H. A. M. C.

ABOË, Impressit Direct. & Typogr. Reg. Magn. Duc.
Finland. JACOB MERCKELL.

S:æ R:æ M:is
MAXIMÆ FIDEI VIRO,
Reverendissimo Patri ac DOMINO,

D^N. CAROLO FRID.
MENNANDER,

S. S. Theologiæ DOCTORI Celeberrimo, Inclitæ
Diœceseos Aboënsis EPISCOPO Exoptatissimo, Re-
giæ ibidem Academiæ PRO-CANCELLARIO Emi-
nentissimo, Venerandi Consistorii Ecclesiastici PRÆ-
SIDI Gravissimo, Scholarum per Diœcesin EPHORO
Adcuratissimo, Regiæ Scientiarum Academiæ Sveca-
næ MEMBRO Dignissimo,

MÆCENATI SUMMO.

Quod coram TE, Præsul Reverendissime, compareo,
opusculo huic rudi Minerva elaborato, ex Nominis
TUI Reverendissimi splendore ornatum adquisiturus, eo
ne arrogantia cujusdam reus videar, valde vereor; sed
gratiæ TUÆ amplitudo & gaudium illud commune, inde,
quod TE Episcopum Diœcesi & Pro-cancellarium A-
cademiæ colere licet, exortum, id mihi confidentiæ in-
spiravit, ut TIBI, Reverendissime Præsul, pagellas has
offerrem in signum venerationis nunquam intermit-
tura, qua ad urnam usque vota pro omnigena TUA
prosperitate nuncupare non intermittam

Reverendissimi NOMINIS TUI

cultor devotissimus

GABRIEL WELONIUS.

§. VI.

Ursum, quem Divino sub auspicio, inquirendo evolvendoque vestigia Summi & in æternum religioso devotionis cultu colendi Numinis, in latebris ignis abundanter nec non mirifico fulgore emicantia, suscepimus, quum conficere nobiscum constituerimus, *ipsa figura*, qua particulæ ignis mortales oculos in totum eludentes ad perfungendum, quod igni æterna injunxit Sapientia munus aptissimæ sunt, nostram qualemcunque ut occupet attentionem, non indigna videtur. Et quemadmodum Philosophi in omnium aliorum fluidorum particularum figuris rimandis, ita & in ignis, in diversa sententiarum abeunt divortia; quippe quorum alii Particulas has rotundæ, alii oblongæ, alii conicæ & angvillæ lubricitati adsimilantis esse figuræ, magis conjiciunt, quam demonstrant; conjiciunt, inquam, nam quum, quemadmodum jam monuimus, particulæ ignis tantæ sint subtilitatis, ut omnium humanorum sensuum, qui

ad Gordium hunc nodum solvendum necessario requiruntur, cognitionem plane fugiant, non potest non rei hujus decilio, quamdiu mortalitas oculorum obtusura est aciem, esse impossibilis. Nos consultius judicamus animo simplici & pietati devoto admirari potentiam, sapientiam atque bonitatem infinitam & nunquam fatis admirandam, quæ particulas ignis valuit, scivit & voluit ejusmodi induere figuris, quæ ad finem obtinendum sunt accomodatissimæ, quam omnia, quæ in stupendo hoc Creatoris artificio ardua, immo prope impossibilia investigatu obveniunt, vacillantis rationis decempeda metiri & ad vivum usque rescare velle. Sufficit nobis ex Divina hac pharetra, ceu ex inexhausto promptuario tantum depromere posse antidoti, i. e. testimonia Entis perfectissimi, quantum unquam ad vulnera, quibus ipsam atheistarum phalangem miserrime fauciatam omnes fani deploramus, curanda & ad venerationem in animis nostris summam excitandam est necessarium. O Divinum & mysteriis naturæ repletissimum artificium, in quo rimando solertissima quoque sagacitas suam agnoscere cogatur hebetudinem, & infirmul ad venerandam Conditoris vel Artificis hujus infiniti potentia, sapientia nec non bonitatis, incomprehensibilis ἀκαταληψίαν compellitur! Sed quid, mi sycophanta, cæcus, cæcus inquam, casus? quis illum tanta fabricare instruxit opera, in quibus conficiendis acutissima oculorum requiritur acies? Quis cæcum hunc tanto, ut nodum in scirpo inveniat,

ocu-

oculorum armavit visu? O miserrimorum miserrime, adeo nefanda atque juxta lugenda, non dicam monstrosa, tua est cachinnatio, ut talpas quoque tanto perstringat horrore, ut prorepentes e cavis suis tuam commiserentur vefaniam.

§. VII.

Quemadmodum in figura particularum ignearum, ita & in earundem *subtilitate* maxime stupenda summas Altissimi potentiae, sapientiae & bonitatis reconditas deprehendimus divitias. Hanc altius eminere, quam ut acutissima humana solertia eandem adsequi valeat, nemo inficias iverit, qui vel tantillum animo praesenti, examinaverit rei ipsius indolem & verba, quae ad miram hanc subtilitatem evincendam allata leguntur in Muschenbr. Phys. Cap. XXVII. §. 845. & sic audiunt. Dese strålar äro ganska fine och tåsta nåstan med Geometriske linier; ty om et litet hål sticket på et papper med en nål/ kan en åskådare/ som ligger wid=öpen/ se derigenom alla objecter på halfwa himla runden/ men fierde delen af himmelen tillika med alla kroppar/ som finnas framföre honom på jorden/ när han står rak: Så at den oråknelige mängd af strålar/ som antingen utföra eller tillbaka studsja ifrån objecterne, och löpa genom det fina hålet/ gifwer en större finhet tillkänna än någon mennisklig skarpsinnighet kan fatta. Idem Auctor Celeb. in duabus proxime sequentibus notis stabilivit: Candela nimirum

rum accensa & in summo apice turris posita, quæ ea copia, ut oculis nostris excipi queant, radios suos extendit, circulum, qui diametro suo longitudinem unius milliarii æquat, conficit; & eo etiam quod particulæ ignis poros gemmarum, vitrorum & adamantis, qui ne optimis quidem microscopiis cerni possunt, penetrent. Hinc itaque satis superque subtilitatem hanc humanæ perspicaciæ plane inscrutabilem esse patet. Ast quam stupenda hæc est, tam necessaria ad finem propositum consequendum fuit. Nam si particulæ ignis forent crassæ, non possent non sibi invicem in cursu absolvendo maximo esse impedimento; neque oculus tot radiorum, quot ad imagines objectorum in eodem depingendorum excitandas requiruntur, capax esset. Dic quæso, quot soles forent necessarii ad opera hæc Divina, quæ admirandam mundi hujus structuram constituunt, colustranda? Quid? quod si crassities hæc obtineret, calor vix & ne vix quidem poros corporum permeare, nec eadem vi sua calorifica vivificare valeret. Unde non posset non mundus hic potius mortuorum colluviem, quam vivorum habitaculum repræsentare. Ut reliqua brevitati litantes taceamus incommoda. O Celsissima Providentia, penitus obmutesco, quando vel tantillum immensam tuam perpendo sapientiam cum infinita potentia & bonitate conjunctam, quæ tribuendo igni incomprehensibilem hanc naturam, multa eademque maxima, quæ rerum creaturarum conditionem

valde

valde deplorandam redderent, mala quasi uno omnipotenti ictu ex toto rerum ambitu relegavit. O oratorem aureum & plane Divinum, qui subtilissima vocis suæ vivacitate omnes, qui aures suas ad ipsum convertunt, ad æternos Creatori maximo, sapientissimo atque optimo laudum & venerationis devotissimæ hymnos canendos alliciat!

§. VIII.

His suppositis *fluiditas* ignis nostram excipit meditationem, quæ, ut reliquæ omnes ignis proprietates, summam meretur admirationem. Hæc enim est, qua ignis semper quasi in æquilibrio esse quærit, & facultates Divinitus sibi concessas æquabiliter per omnia distribuere conatur loca; vi hujus ignis calor continuo & indefinenter e sole & stellis fixis, ceu e stupendis & inexhaustis Oceanis, emanans omne translatat expansum, totumque universum præconem illum laudes æternæ & nunquam satis collaudandi Numinis summo cum fervore decantantem, vividissime nobis sistit; vi hujus, ceu clavicula artificiosissima, nosser nobilissima naturæ claustra aperit, secretissima ejusdem viscera amicissime visitat, minutissimam corporum interstitia, quæ haud raro horrendis & munitissimis frigoris clathris clausa & inculta jacent, penetrat, & omnia adinstar amœnissimi viridarii florescere facit; vi hujus miro agitatur motu, adeo ut nexum, quo particulas corporum ad mutuam cohesionem o-

omnipotens cinxit Manus, dissolvat & penitus destruat; vi hujus denique metalla & innumera alia corpora suam imitari naturam, i. e. fluere facit. Hac si ignis destitueretur, omnes, quotquot fumus, maximi, minimi, non minus perpetuis tenebris, quam sævis frigorum cruciatibus immerfi, instar in miseriarum cunis vagientium, fortunam lugeremus nostram. En incommoda, quæ non unam aut alteram mundi partem, sed totum, quantum quantum sit, universum in ærumnarum suffocaret falo. Sed quis ignem tantis fluiditatis ditavit donis? Utrum casus; quem ceu vaferimum veteratorem, cæci & fortuiti titulo, quasi honoris cognomine appellare vis; tantam in suis actionibus adhibere valuit dexteritatem? Caveas obsecro! ne adeo monstruosam histrioniam faciens ab illis, qui rerum naturam lynceis contemplantur oculis, sardonio excipiaris risu, non dicam exhiberis. Cur non potius ignem se ipsum in theatrum existentium produxisse contendas? Hanc enim ludionem non hirsutiores, quam illam existimaverim. O æterna sapientia, quis unquam, nisi experientia tristissima nosmet hujus convicisset, potuisset sibi persuadere, rationem homuncionibus adeo luxuriaturam, ut insuperabilia & plane indestructibilia, quibus Tu invisibilem tuam potentiam, sapientiam atque bonitatem contra impudentissimorum Atheistarum insultus munitam voluisti, repagula vesano & ludicro inpetu, qui inter vanissima culicum conamina referri meretur, oppugnare non vereantur.

§. IX.

Quando in præfenti ignis *levitatem* ponderamus, per eam positivam illam, quam Aristoteles in rerum natura vere dari arbitratus est, intellectam non cupimus, quia hoc ignem gravitate, quæ materiæ ipsius proportionata esse debet, privatum non imus, sed id tantum indigitamus, quod nemo philosophorum hucusque, in quantum nobis innotescit, fuerit, qui quantum sit ignis ponderamentum seu pondus experimentis omni dubitatione superioribus adstruere valuisset; licet per plurimi, quorum agmen ROBERTUS BOYLEUS ducit, eandem magnis tentaminibus tueri admittantur, sed quantum ponderis illis in celebratissima hac controversia dirimenda tribuendum sit, ex annotationibus, quas Nobiliss. KLINGENSTIERNA ad Musch. Phys. adjecit pag. 602. & 603. atque ex Dissert. de ignis gravitate Præcl. Mag. *Isr. Idman*, Præf. Reverendissimo Dn. Episc. & Pro. Cancellario CAR. FRID MENNADER luculentissime patet. Hinc itaque potius ignem levem, quam gravem nobis appellare placuit. Hanc ut ignis possideat adfectionem valde ad res creatas conservandas est necessarium; nam si ignis magna gravitatum armatura instructus, bellum, ut ita dicam, rebus inferret creatis, tantum abesset ut ulla earum; immo, ne montes quidem, quantumvis duritiei adamantinæ, tanti hostis, qui ineffabili celeritate sua exsequitur mandata, sustineret insultus, ut potius unaquæ-

unaquæque pro se citius, serius, victas daret manus, & inevitabilem ac cum certissimo vitæ dispendio connexam sibi subeundam deploraret tyrannidem. Heu miserum mundum! Hæc & alia quæ gravitas ignis in scenam produceret, mala, si quis penitiori mentis sanæ trutina examinaverit, facillime ipsi patefcent motiva gravissima, quæ æterna nos obstringunt obligatione ad Creatorem devotè amandum, qui per immensam suam potentiam, sapientiam & bonitatem omnes has sustulit inimicitias, atque e contrario vinculo amicitiae suavissimæ, i. e. ejusmodi harmonia, quam satis surperque admirari, majus est munus, quam ut mortalitas nostra id adsequi valeat, omnia & singula creata ita inter se junxit copulavitque, ut omnes, quotquot illis Conditor hic benignissimus concessit, vires, ad mutuam felicitatem, sine qua Creatoris gloria, obtineri non potest, promovendam in totum conferant.

§. X.

HUic accedit *celeritas* illa plane singularis captumque humanum longe superans, qua ignis ex una mundi parte ad alteram ocysissime fertur. Et quemadmodum ignis propter suam subtilitatem, fluiditatem & reliquas adfectiones præ omnibus rebus creatis longissime eminent, ita nec ulla earum, cum nostro in motus celeritate, quæ laudatis reliquis ignis proprietatibus superstructa est, comparari,

fari, nedum illi præferri potest. Elegantissime more suo, hac de re differit Cel. DERHAM in Phys. Theol. loco de luce pag. 44. Om husets motus ej tvore snällare / än de aldrasnällaste rörelser / som jordiska kroppar någonsin kunna göra / såsem en Kanon kula / ja som rörelsen af ett ljud och skall / som näst huset har den aldrasnällaste rörelsen / som wi veta; så skulle huset / at råkna efter det förra / tillbringa hela trettio två åren / och efter det senare hela hustron är / och dardösvet / innan det kommo ifrån Solen til oss. Härutaf skulle många obegripligheter förortakas: Husets värkan och kraft skulle ganska mycket förminsckas och försvinna: Des strålar skulle på länge när icke vara så genomträngande / och mindre tåtet så lått och hastigt / utan mycket långsamare försvinna - - Men som nu huset far så gäfseligen fort / at det knapt brukar någon tid / och uti en enda secund går wid på två gånger hundrade tusende Engelska Mähl fort / eller brukar allenast sju eller otta minuter på en tima / innan detkommer ifrån Solen til oss: Så kunna wi ganska säkert och hastigt erhålla des härliga influence och värkan. En abyssum bonitatis non minus, quam potentia & sapientia Divina. Quid potest melius & mirificius Entis perfectissimi adtribuere existentiam? Quid magis & vividius de summis atque immensis Creatoris perfectionibus creaturis rationalibus concionari? Consociate vos invicem, quotquot rationis gyrum agnoscitis, ut conjunctis viribus facilius immortales devotionis hymnos Creatori

tori optimo, qui immensam divitiarum suarum abyssum in nostros usus exhaustisse videtur, consecrandos componere queatis.

§. XI.

Certissimis nec non evidentissimis providæ æterni Numinis curæ argumentis, *vis* illa, quam Summus rerum arbiter igni indidit, *evaporationes exhalationesque* varii generis promovendi, ut annumeretur, fummo meretur jure. Neminem, nisi omnia adulterina pensitaverit lance, justam dubitandi ansam habere existimaverimus, ignem, seu calorem si non primas, certe nec ultimas in re præsentis sibi vindicare partes. Nam quis est, qui adeo hospes sit experientiæ, quæ quotidie sensus delectat nostros, ut ignoret ignem suis habitaculis in poris corporum tam solidorum, quam fluidorum non destitui. Et ignis hic, quando per ignem vel subterraneum, vel solarem, qui incredibili velocitate ad omnia objecta defluit, & vi hujus eorundem occupat interstitia, e quiete deturbatur & quasi e somno excitatur, non potest non vim suam his adjungere, & deinceps, quasi conjunctis viribus, particularum invadere nexum, qui juxta fluidorum, quæ heic inprimis in sensum veniunt, majorem vel minorem fluiditatem, arctior vel laxior est, eamque ob rem particularum ignearum pulsui magis vel minus resistit, antequam dissolvitur. Ast particule mutua cohesione exuta
non

non possunt non specificè leviores fieri, ita ut calor æquilibrium adfectans aëris auxilio easdem, uti verisimile videtur, secum in auras, i. e. in superiorem atmosphæræ telluris nostræ regionem attollere valeat. Hæc etiam ratione, ut physici, ad quos B. Lectorem remissum volumus, magno argumentorum cumulo adferunt, sudor e corporibus animalium; humor e vegetabilibus & exhalationes cujus demuncunque generis eliciuntur. Hæc tamen non ita accipienda sunt, ut nos igni soli hos naturæ effectus adferamus; possunt enim hic permultæ aliæ causæ, quas adhuc ignoramus, & aurora rei indagandæ amica rubescens, seu futurus dies tandem detegere potest, concurrere; sed licet vacillantis ingenii humani acumen adhuc rei allatæ illustrandæ non sufficiat, hoc tamen, experientia certissima acclamante, pro certo adsumere possumus, quod remoto omni calore si non plane nulli, certe nec multi ascendant vapores. Hinc natales suos petunt nubes, quarum commoda vere inæstimabilia, quibus terram impensissimè exornant atque cumulant, ut alia, quæ in harum ordine, situ, motu & facie varii generis, instar vexillorum Majestatem illam infinitam luculentissime repræsentantium nobis proponuntur, taceamus, nobiliores in nobis excitare possunt, saltem debent, si rationem sanam jactitare volumus, cogitationes de rerum ortu, quam quas monstruossima Atheistarum colluvies in aures nostras infusurrare enititur. Hinc fulgura & tonitrua hor-

rendo cum fragore, qui cœlum & terram contremere faciunt, in gloriam Divinam fulminant; tanta enim hæc sunt phænomena atque adeo Majestatica, ut illos quoque, qui sensum Divinitatis sibi jam penitus exuebant, supplices ad eandem agnoscendam accedere compellant; quippe quæ haud raro vindictam Divinam in miseros exsequuntur mortales. Sunt præterea alia perplurima, quibus enumerandis, nedum admirandis vires meas non invenio pares, phænomena, quæ igni originem debent, non minus metum, quam venerationem incutientia. O Divine Monarcha, magna sunt tua imperia, sed major adhuc tua potentia; innumeri sunt cives, quos civitate tua donavit potentia, infinita vero in iisdem gubernandis tua sapientia; multiplices denique sunt eorum necessitates, abundantior vero tua in iisdem supplendis bonitas.

§. XII.

Quamvis permulta magni ponderis adhuc, quæ penitentiorem perlustrationem promererentur, forent in majestatico hoc Numinis artificio, cum quo, uti omnibus, qui in aureo revelationis lyceo, Divini luminis jubare collustrati sunt, plus satis innotescit, præ omnibus fere reliquis rebus suis creatis sanctissimam & plane incomparabilem suam majestatem, ceu simbolo nobilissimo & præ omnibus aliis ad ideam stupendæ suæ majestatis in cordibus mortalium depingendam aptissimo comparare ipsi placuit. Sed quum, præterquam quod

quod rei præsentis natura altioris sit indaginis, quam ut eadem in meam plane jejunam cadere queat cynosyram, haud leves adsint rationes, quæ brevitatem propositam commendant, reliquis superfedere cogimur. Prius tamen quam filum abrumpamus, paucis, pro ratione instituti, ignem delineamus extinctum, in quo summa elucescit providentia. Exstingvitur ignis vel consumto pabulo, seu, uti verisimilius videtur, dispersis combustilium particulis evanescit; vel infusione aquæ aliorumque liquorum flammam alioquin sustentantium justo largius facta; quippe quæ ceu corpora specificè graviora ignem ardentem poros corporum ignitorum derelinquere aurasque petere cogant; vel ventu justo vehementiore, flammamque ex materia combustionis capace expellente; vel denique, ut reliquos modos sicco transeamus pede, aëris ad flammam alendam necessarij exclusione. En documenta potentia, sapientia atque bonitatis Dei evidentissima, cui potentia ignis violentissima non justos minus, quam sapientes ponere placuit limites, ne eosdem transgrediendo tyrannidem in res creatas exercere queat universalem. O Despota omnisapiens, quot fines unico medio intenditi obtinendos! despotico nunt Tu omnia voluntatis tuæ sanctissima decreta in scenam actualitatis, via brevissima ordineque sapientissimo prodire jubes; sapientissime & potentissime omnia creasti, benignissime pulcherrimoque ordine eadem conservas. O quam garruli balatrones, im-

mo inutiles prorsus lingulacæ sunt, qui inepte de rebus tuis creatis plane stupendis & immortali admiratione dignissimis balbutiendo, potentiae, sapientiae & bonitatis tuæ infinitæ laudibus obtrectare non erubescunt; non satis deplorari potest, homunciones hos miserrimos adeo sibi ipsis atque adfectibus suis perversissimis lenocinari: O Creator omnipotentissime, Conservator Optime, Sospitator sapientissime infundas nobis amorem tui intensissimum, pietatem erga Te infucatam venerationemque sanctissimam, devotissimam! In Te, Celsissimum Numen, omnes omnium perfectionum composibilem thesauri, tanquam in centro Divino & oceano vastissimo, confluunt. Tibi soli, O DEUS infinite, sit honor, laus & gloria in omnium æternitatum nunquam terminandarum

FINEM.

